

Toespraak bisschop Hurkmans tijdens CDA-bijeenkomst in Den Bosch op donderdag 28 januari 2010, in museum de Bouwloods bij Sint-Janskathedraal.

Dames en heren, dank voor de uitnodiging om op uw nieuwjaarsreceptie iets te zeggen over Kerk en Staat. Het lijken soms twee werelden die weinig met elkaar van doen hebben. Enerzijds is dat terecht omdat de scheiding van Kerk en staat duidelijkheid geeft over ieders verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Anderzijds is de scheiding soms krampachtig en wordt vaak als doodoener gebruikt om religie buiten het publieke debat te houden.

Op 31 december was in de Sint-Jan in Den Bosch de inmiddels bekende Q-koortsmis. Patiënten, geitenhouders, artsen, de minister van landbouw, de commissaris van de koningin, diverse burgemeesters en belangenvertegenwoordigers, waren aansluitend bijeen om over de Q-koorts te praten. Kerk en staat stonden niet tegenover elkaar, maar met elkaar om vanuit hun eigen rol een maatschappelijk probleem te bespreken. De bisschop ging niet op de stoel van de minister zitten en andersom ook niet.

Uw partijgenoot en Eerste Kamerlid mevrouw Sophie van Bijsterveld schreef een boek over herijking van de relatie tussen overheid en godsdienst. Ze pleit daarin voor regelmatig contact tussen overheid en kerkgenootschappen. Concreet heeft ze het over bijvoorbeeld de instandhouding van het religieus erfgoed en cultureel erfgoed. De kerken willen graag zoveel mogelijk gebouwen voor de eredienst bewaren, als plaatsen van hoop, de overheid heeft belang bij het cultureel-historisch erfgoed, maar ook bij het maatschappelijk belang van kerken als plaatsen voor gemeenschapsvorming. Een ander voorbeeld dat Van Bijsterveld noemt is de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, waar kerken en overheid goed kunnen samenwerken op het terrein van armoedebestrijding en sociale cohesie in de samenleving.

Graag wil ik nu meenemen naar de thema's eenzaamheid en vrijheid van godsdienst. Ik lees u een citaat voor uit de Encycliek: "Caritas in Veritate" van Paus Benedictus XVI. "Een van de ergste vormen van armoede die een mens kan ervaren is eenzaamheid. Op de keper beschouwd vinden ook de andere vormen van armoede, inclusief de materiële armoede, hun oorsprong in isolement, in niet geliefd zijn of in het onvermogen lief te hebben. Dikwijls ontstaan die vormen door het afwijzen van de liefde van God, door de fundamentele tragische

neiging van de mens zich in zichzelf op te sluiten, omdat hij denkt dat hij zichzelf genoeg is.” Tot zo ver dit citaat. Kijkend naar onze samenleving moeten we constateren dat er te veel eenzaamheid is. Te veel mensen sluiten zich op in genotzucht en in hebzucht. Alleen of met anderen. Vaker gaat dit ten koste van anderen. Bepaalde groepen jongeren in onze samenleving zijn niet in staat tot positieve contacten. Zij zorgen voor problemen. De paus raakt in deze enkele zinnen iets van het wezen van de mens. Een mens zoekt geluk. Dit geluk is te bereiken in de relatie met anderen en met God. Een leven zonder liefde ontmenselijkt de mens. Isolement maakt dood. De staat kan de vragen die de mens van vandaag zich stelt maar heel ten dele beantwoorden. Zij is toch vooral voorwaarde scheppend in zake het welzijn van de mens. Zij heeft geen model waardoor zij mensen geluk kan aan bieden. Het socialisme en het kapitalisme hielden wellicht die belofte voor, maar hebben die niet waar kunnen maken. Het socialisme ging er toe over de mens, het gezin, te gebruiken om bepaalde idealen te verwezenlijken. Om productiesystemen op te voeren moesten vrouwen werken en werden zij niet in staat gesteld hun eigen kinderen op te voeden. Op die manier werden mensen geïnstrumentaliseerd. Dit doet mensen te kort. Het ontnemt de mens zijn vrijheid en zijn verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van zijn eigen leven. Het kapitalisme in haar grove vorm is niet veel beter. Dit biedt een groep mensen bepaalde voordelen, maar zorgt er eveneens voor dat anderen uitgebuit worden. Zeker in mondiaal perspectief. De staat in zijn eentje kan mensen niet gelukkig maken. De grondwaarden waar het in het leven echt om gaat, om vriendschap, om leven in liefde en om vertrouwen in God, daar gaat de staat niet over. De staat kan heel erg geholpen worden door de Kerk, door de godsdiensten en door levensbeschouwingen.

Wat is nu van de Kerk uit gezien een belangrijke taak van de staat? Om de samenleving zo te ordenen dat daarin de rechten van de mens veilig gesteld zijn. De mens mag in zijn grootheid nooit aangetast worden. Hij heeft vanuit zijn wezen rechten op ontwikkeling en vrijheid. Recht op arbeid. Recht op wonen. Recht op gezondheid. Recht op scholing. De mens heeft het recht van godsdienstvrijheid. Dit laatste is meer dan de mensen vrij te laten te geloven, de staat dient er eveneens voor te zorgen dat de mensen in staat gesteld worden, hun geloof te ontwikkelen, hun geloof te beleven, van hun geloof te getuigen en hun leven in te richten volgens de lijnen van het geloof. Wanneer we dit stellen zien we duidelijk dat Kerk Staat wel te scheiden zijn, maar dat ze tegelijk met elkaar te maken hebben. De staat heeft te zorgen

voor het veilig stellen van de rechten van de mensen en de Kerk zal in de staat een bijdrage leveren bij het vormen van waarlijk vrije mensen, bij het in stand houden van een juist arbeidsethos, bij het reguleren van de gezondheid, bij het scholen van mensen en zij zal bovenal de mensen aanzetten tot onderlinge solidariteit, waardoor mensen niet los wonen en leven van elkaar, maar in gemeenschap. De Kerk, en ook andere godsdiensten, zetten de mensen aan tot een leven in liefde verbonden met elkaar en met God. Dit zet de mens op de weg naar waar geluk. Geluk dat niet stuk te krijgen is. Dat is hetgeen waarnaar iedere mens ten diepste naar hunkert. Het belangrijkste in het leven en dit is niet uit te drukken in geld. Daarnaast zorgen de godsdiensten er voor dat de kwaliteit van haar mensen hoog is. Gelovigen mensen dragen veel bij aan de samenleving. Voor wat de katholieken betreft is daar onderzoek naar gedaan en de maatschappelijke inzet van haar gelovigen vertegenwoordigt een waarde van meer dan 400.000.000 euro per jaar. Toch is dit voor mij niet het belangrijkste wat de Kerk de samenleving biedt. Het gaat om datgene wat niet te betalen is.

Kerk en staat zijn gescheiden. Dat moet zo zijn. Bisschoppen kunnen niet uit maken hoe het er in ons land aan toe gaat. Dit zou ook niet kunnen als wij het volledig eens waren met onze protestantse medebroeders, met de Islam, het Jodendom, Hindoeïsme, Boeddhisme en met alle andere levensbeschouwingen. Wij willen weten dat de staat een eigen grootheid is waar wij als Kerk los van staan. Toch willen wij op de daadwerkelijke gang van zaken in de staat wel onze invloed hebben. Daar hebben wij christelijke politici voor. Die dienen er langs de politieke wegen die daar voor zijn er voor te zorgen dat de “mens” die “heilig” is door de wetten en regelingen die er in de staat gemaakt worden en toegepast worden niet in zijn rechten wordt aangetast. Zij komen op voor rechtvaardigheid. Zij zorgen dat de solidariteit zo groot mogelijk is in een land en in het geheel van de wereld. Zij zorgen dat mensen zich kunnen ontwikkelen en realiseren. Zij hebben bij zaken rond veiligheid net zo goed oog voor hen die kwaad stichten als voor hen die het moeten ondergaan. Wanneer ik naar het CDA kijk dan is daar helaas ook de neiging om weg te kruipen achter de scheiding van Kerk en staat. Men is geneigd op te komen voor welvaart in de eigen kring en voor een handhaven van verworven rechten. In de politiek kan er te veel aandacht zijn voor de posities in de partij en in de stad. Durven de CDA'ers nog nadruk te leggen op de C? Wanneer we dat doen dienen we voorop te gaan in een voorbeeldig leven. Dan zijn we thuis in de gemeenschap waar we

vandaan komen. Dan willen we ons inzetten voor het gezin, voor het onderwijs, voor de beschermwaardigheid van het leven en voor een cultureel leven waarin menselijke waarden er toe doen. De Kerk heeft een grote bijdrage geleverd aan de samenleving waarin wij nu leven. Zij blijft dat doen. Zij heeft zorg voor gezinnen. Zij is er voor de jeugd. Onderwijs is voor haar nog altijd een speerpunt. In de diaconie en de gezondheidszorg hebben ze veel ervaring. Zij is als geen andere organisatie mondiaal. Nemen de politici uit hun midden al die ervaringen voldoende mee in hun werk?. Opkomen voor de rechten van de mensen is vaak een zaak die dicht bij huis ligt. Stellen wij die zaken aan de orde die er toe doen. Is onze regio voldoende gezinsvriendelijk? Behoeden wij in onze regio de jongeren voldoende voor de genotscultuur die hen eerder uitbuit dan opbouwt? Is het onderwijs nog genoeg gericht op algemene mensvorming of leveren we met het onderwijs ook onze jongeren uit aan economische processen die bijna uitsluitend op winst uit zijn?

Kerk en staat zijn gescheiden. De staat dient wel die voorwaarden te creëren dat de mensen vrij zijn hun geloof te beleven, uit te dragen en samen met anderen hun leven volgens de beginselen van geloof in te richten. De Kerk dient de basis te leggen voor de waarden waarop een rechtvaardige en vreedvolle samenleving kan worden opgebouwd. De Kerk zal langs haar leden die geroepen zijn om in de politiek te werken er mede zorg voor dragen dat de staat haar taak op een meest humane wijze te vervullen.

Drs. A.L.M. Hurkmans, Bisschop van 's-Hertogenbosch